

97 Braheholmen

Koordinater: 66 38 875 15 28 150

Andra namn: Stenhusholmen

Namnen Braheholmen och Stenhusholmen syftar bägge på det stenhus (slott) i 2 våningar som greve Magnus Brahe lät uppföra här på 1590-talet.

På grunden av dess igenrasade stenmassor uppfördes det nuvarande lusthuset under 1800-talets första årtionde som en minikopia av det gamla slottet. Härom vittnar bl.a. tavlan som sitter över dörren till stora salen i lusthuset, troligen tillkommen i samma tidsskede som lusthuset byggdes.

Uppförandet på 1590-talet av stenhuset (slottet) på Axholmen i Fläcksjön skedde troligen eftersom den ursprungliga sätesgården i Rörboregionen ej var möjlig att återställa och dessutom pga igenväxning av vattnen omkring ej längre kunde nås sjöledes. Troligen hade den anrika Rörbosätesgården förfallit under 1400-talet - kanske t.o.m. blivit nedbränd under striderna på Hällaskogen 1430- och 1460-talen? De barska fogdar över Västmanland och Dalarna som ägde Rörbo under 1300- och 1400 talet hade nog sina fiender. Rörbokomplexet hade gått i Brahesläkten (oftast på "spinnsidan") sedan tidig medeltid och som ett minne från denna tid finns i Fläckebo kyrkas södra korvägg en gravhäll från 1333 som en gång troligen legat i ett eget till Rörbo hörande gravkor men som förfallit samtidigt som Rörbo sätesgård upphört (detta kor kan sedan ha använts som sakristia innan den nya sakristian uppfördes vid kyrkans ombyggnad 1790-talet). Rörbokomplexet omfattade all mark väster om Svartån.

Greve Magnus ärvde detta efter sin fader Per Brahe d.ä. då han avled 1590.

Men allra mest namnkunnig är nog greve Magnus dotter Ebba Brahe som var en duglig (och kräsen) affärskvinna med intresse för utvecklingen av närliggande järnbruk. Hon var gift med den framgångsrike fältherren Jakob de la Gardie - han som bl.a. höll Novgorodregionen ockuperad under många år ledande till den för Sverige fördelaktiga Stolbovafreden 1617.

Det stolta slottet på Axholmen omgärdades av ett flertal träbyggnader och trädgårdsanläggningar. Men dess svaghet var antagligen den bro som ledde dit från fastlandet. Man kan gissa att den många gånger blev illa åtgången av vårisarna och kanske också slottets koppartäckta tak med tornspira blev föremål för åsknedslag och efterföljande bränder? Ty redan efter 100 år hade slottet och de övriga byggnaderna börjat förfalla.

I 1700-talets slut kunde "inte mer anas än platsen där det stått". Måtten på den kvadratiske upphöjning, på vilken lusthuset i dag står, överensstämmer ganska väl med måtten på "Brahehus" vid Gränna. Och den tydliga källargrund som ses NV om lusthuset (möjligen gjord 1635) tillhörde den största av de många träbyggnader som omgärdade slottet.

Text till nedanstående skiss:

- 1 Stenhuset ("slottet") uppfördes på 1590-talet av riksrådet Magnus Brahe, Ebba Brahes fader. Byggt i två våningar med kamrar och en stor sal i varje våning. Koppartak med tornspira. Förfallet redan i början av 1700-talet. På grunden av dess rasmassor byggdes 1807-1808 nuvarande paviljong.
- 2 "Nya byggningen". En timmerbyggnad uppförd på 1630-talet av dåvarande fogden vid Axholm, Christiern Månsson. Källarvalven, vars rester ännu syns, gjordes 1635.
- 3 "Borggården" omnämnes flera gånger i Axholmsräkenskaperna under 1640-talet. En stor port tycks ha lett in till denna borggård.
- 4 "Malmgården" måste ha avsett den mera trädgårdsinriktade delen av anläggningarna här på holmen. Kanske har den legat i detta område (?). Här bör ha funnits de små timmerhus som ej låg inrymda på borggårdsområdet. Dessa småbyggnader utgjordes bl.a. av brygghus, destillerarförstuga, bagarstugor, köksbyggnad mm.
- 5 Glashuset. Troligen samtida med stora stenhuset/slottet, dvs. uppfört 1590-tal. Har enligt räkenskapsanteckningarna legat "vid broändan" och bör ha ingått i, eller i nära anslutning till, borggården.
- 6 Broändan till den träbro som en gång lett hit från fastlandet. Anges raserad i Olof Graus Västmanlandsbeskrivning 1750.
- 7 En smedja omtalas 1640-talet. Smidesslagg anträffad i detta område.
- 8 Minnessten 1914. V.G. Lundqvist skänkte holmen till Fläckebo församling detta år.

